

Nr 675

Av herr Ohlin m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 197, med förslag till lag om skiljedom i viss arbetstvist.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 197 föreslås att Konungen genom en fullmaktslag erhåller rätt att låta den pågående arbetstvisten mellan Sveriges redareförening och Sveriges fartygsbefälsförening avgöras genom obligatorisk skiljedom, avkunnad av för ändamålet utsedd skiljenämnd.

Om riksdagen godkänner fullmaktslagen och Kungl. Maj:t därefter, om parterna inte enas, förordnar att skiljedomsförfarande skall äga rum, inträder förbudet mot arbetsinställelse eller annan jämförlig stridsåtgärd. Denna tvångsförlikning innebär ett allvarligt avsteg från den frihetsprincip som knäsatts inom den svenska arbetsmarknaden.

Såsom departementschefen konstaterar bygger den svenska arbetsfredslagstiftningen på att parterna på arbetsmarknaden själva skall reglera sina förhållanden genom frivilliga överenskommelser. Lagstiftningen om kollektivavtal innebär endast att stridsåtgärder förhindras så länge sådana överenskommelser är i kraft. En längre gående generell lagstiftning, innebärande att arbetsfred vinnes på bekostnad av arbetsmarknadsparternas frihet att förhandla och bestämma om sina villkor, har vid några tillfällen diskuterats men inte vunnit anslutning. — I stort sett torde man vara ense om att detta icke varit till någon olägenhet utan tvärtom bidragit till att hos parterna på arbetsmarknaden skapa en samförståndsvilja och en känsla av ömsesidigt ansvar för upprätthållande av arbetsfreden och tryggnad av produktionen, anser departementschefen.

I propositionen hänvisas till två fall under de senaste åren, där tvångslagstiftning genomförts eller övervägts, nämligen 1947 års poliskonflikt och 1951 års sjuksköterskekonflikt. I det första fallet skapades under hänvisning till den risk som genom konflikten ansågs uppstå för störningar i den allmänna ordningen och säkerheten en särskild form av tjänsteplikt. I det senare fallet förberedde regeringen en lag som avsåg att säkra sjukvårdens upprätthållande.

I dessa fall har alltså skälet för ett ingripande närmast varit en önskan att förhindra att fullgörandet av vitala samhällsfunktioner riskeras. Arbetsmarknadens parter har också sökt att i sina intressekonflikter undvika åtgärder som kan sätta medborgarnas säkerhet, liv eller hälsa i fara, en strävan som bl. a. kommer till uttryck i det s. k. Saltsjöbadsavtalet.

Det har visat sig vara besvärligt att göra en gränsdragning mellan samhällsfarliga konflikter och andra. De tre sakkunniga som år 1934 tillkallades för att verkställa en förberedande utredning angående ingripanden från samhällets sida beträffande folkförsörjning och arbetsfred betonade t. ex., att det är ytterst svårt att härvidlag finna en tillfredsställande definition. Man kom emellertid fram till den ståndpunkten, att en konflikt skulle anses samhällsfarlig när den hotar exempelvis polis-, brand- och renhållningsväsen samt sjukhus och i regel också när det är fråga om kommunala anläggningar för belysning, kraft och distribution av vatten och gas m. m.

I Landsorganisationens skriftserie nr 50 (1939) ges vid behandlingen av Saltsjöbadsavtalet följande tolkning av begreppet samhällsviktig funktion:

Såsom principiellt kännetecknen på en samhällsviktig funktion torde emellertid kunna angivas funktionens betydelse för *allmänhetens tillgodoseende med livsviktiga nyttigheter, upprätthållande av allmän ordning och säkerhet samt utövande av hälsovård och annan nödvändig social omvårdnad*. Hit hör sådana verksamheter som gas-, elektricitets- och vattenverk, polisväsendet, brandväsendet, sjukvårdsväsendet och renhållningsverk men även andra verksamheter i den mån de betingar upprätthållandet av de nu nämnda.

Vi saknar anledning att här söka precisera begreppet "samhällsfarlig konflikt". Den nu föreslagna lagstiftningen grundar sig nämligen på en motivering som är annorlunda beskaffad än den nyss anförda. Man hänvisar till de "synnerligen allvarliga återverkningar för vårt lands ekonomiska liv" som en genomförd arbetsinställelse inom sjöfarten skulle medföra. Skulle denna nya lagstiftningsprincip godkännas, kunde detta leda till statliga ingripanden på arbetsmarknaden i stor omfattning. Alla arbetstvister har samhällsekonomiska verkningar, och det kommer att bero av statsmakternas skönsmässiga värderingar huruvida en öppen konflikt skulle anses få så pass långtgående ekonomiska konsekvenser att en fullmaktslag skall stiftas för att ge möjlighet att förhindra den genom obligatorisk skiljedom.

En sådan utveckling vore allvarlig. Förhandlings- och avtalsfriheten, blir väsentligt inskränkt, om risk finns att parternas rätt till kampåtgärder på detta sätt inskränkes genom statligt tvångs-ingripande. Ett permanent system innebärande obligatorisk skiljedom i intressetvister har prövats i en del länder, men resultatet är knappast uppmuntrande. I 1948 års förhandlingsrättskommittés betänkande konstateras: "Redan förefintligheten av den påbyggnad på förhandlings- och förlikningsverksamheten som tillgång till skiljedomsförfarande utgör har visat sig ha den psykologiska effekten att uppgörelse i hög grad försvåras." Samma verkan som en generell lagstiftning får det, om den uppfattningen vinner insteg på arbetsmarknaden att staten är benägen att i enstaka konfliktlägen med samhällsekonomisk motivering stifta tillfälliga fullmaktslagar i syfte att få till stånd en tvångs-

skiljedom. I propositionen lämnas ingen redovisning av vilka skäl som skulle vara tillräckliga för ett så radikalt ingripande.

Samhället bör enligt vår mening grunda sin inställning på en förväntan, att arbetsmarknadens parter liksom hittills kommer att förvalta sin frihet under ansvar. Medvetandet om vad en öppen konflikt kostar både de stridande själva och samhället torde göra dem så angelägna att undvika att motsättningarna övergår i öppen kamp, att dylika konflikter förblir relativt sällsynta.

Med stöd av det ovan anförda hemställer vi,
att riksdagen avslår Kungl. Maj:ts proposition nr 197.

Stockholm den 17 maj 1955

Bertil Ohlin

Per A. Johnsson
i Kastanjegården

O. Malmberg
Skövde

Wald. Svensson

Manne Ståhl

Ragnhild Sandström
